

Univerzita Karlova

právnícká fakulta

katedra občanského práva

Diplomová práce

Téma: Žaloba a rozsudek (vzájemný vztah)

Jméno vedoucího diplomové práce: Prof. JUDr. František Zoufík, CSc.

Jméno diplomanta: Markéta Kalvachová

Ročník: 5

Adresa: Na Hůrce 168, 439 82 Vroutek

„ Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

.....*Heřvicková*.....

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Předmluva	6
3	Žaloba	7
3.1	Pojem žaloby	7
3.2	Složky žaloby	8
3.2.1	Účastníci řízení	8
3.2.2	Předmět žaloby (žalobní nárok).....	9
3.2.3	Žalobní důvod.....	10
3.3	Žalobní petit	10
3.4	Účinky žaloby	12
3.5	Klasifikace žalob	13
3.5.1	Žaloba ve věci osobního stavu (žaloby statusové)	14
3.5.2	Žaloba na plnění	15
3.5.3	Žaloba určovací	16
3.5.4	Žaloba na založení, změnu či zrušení právního vztahu	17
4	Rozsudek.....	18
4.1	Rozsudek jako forma soudního rozhodnutí.....	18
4.2	Obsah rozsudku	18
4.3	Klasifikace rozsudků	20
4.3.1	Rozsudek na plnění.....	20
4.3.2	Rozsudek určovací.....	20
4.3.3	Rozsudek o osobním stavu	21
4.3.4	Rozsudek konečný, částečný a mezitímní	21
4.3.5	Rozsudky deklaratorní a konstitutivní.....	22
4.3.6	Rozsudek pro uznání	23
4.3.7	Rozsudek pro zmeškání	24
4.4	Fáze soudního rozhodování.....	26
4.4.1	Vynesení rozsudku	27
4.4.2	Vyhlášení rozsudku	27
4.4.3	Písemné vyhotovení rozsudku.....	28
4.4.4	Doručení rozsudku.....	29
4.5	Vázanost soudu rozsudkem.....	29
4.6	Závaznost výroku rozsudku	29
4.7	Oprava a doplnění rozsudku.....	30
4.8	Právní moc rozsudku	31
4.8.1	Formální právní moc	32
4.8.2	Materiální právní moc	33
4.8.3	Překážka věci pravomocně rozhodnuté	34
4.9	Vykonatelnost rozsudku.....	35
5	Vzájemný vztah	36
5.1	Zahájení řízení a jeho průběh	36
5.2	Rozsudek a žaloba.....	38
5.2.1	Žalobní petit a výrok soudu	38
5.2.2	Členění žalob a rozsudků.....	40
5.3	Předmět řízení	44
5.3.1	Procesní teorie předmětu sporu	44

5.3.2	Dispoziční úkony účastníků a předmět řízení	45
5.3.3	Rozsudek a předmět řízení	48
6	Závěr	52
7	Seznam použité literatury	53

1 Úvod

Žaloba a rozsudek jsou důležitými instituty občanského práva procesního, který poskytuje ochranu ohroženým nebo porušeným subjektivním právům a oprávněným zájmům před civilními soudy. Charakteristickým rysem každého civilního řízení je, že účastníci řízení mají v procesu rovné postavení a stejná procesní práva a povinnosti. Soud zde má postavení „nezúčastněného třetího“, jehož úkolem je respektovat procesní práva a povinnosti účastníku, popř. je o nich poučit, a vyřešit právní konflikt mezi stranami sporu.

Tato práce je zaměřena především na řízením sporné, v němž účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný, vystupující ve vztahu procesních odpůrců. Sporné řízení je ovládáno zásadou dispoziční, což znamená, že účastníci řízení mohou volně nakládat jak s řízením, tak jeho předmětem. K tomu jim pozitivní právní úprava dává k dispozici celou řadu procesních úkonů. Nejdůležitějším dispozičním úkonem, je právě žaloba, díky níž žalobce, jejím podáním u soudu, zahájí řízení.

Civilní řízení je proces, který má svůj začátek a také konec. Žalobou se řízení zahajuje a rozsudkem se řízení končí. Oba instituty spolu velice úzce souvisí ve dvou směrech. V prvním směru rozsudek je odpovědí na žalobu, a za druhé, obsah žaloby se promítá do obsahu rozsudku (tato skutečnost se odráží v kvalifikace žalob a rozsudků). Obsah rozsudku závisí na tom, zda je žaloba bezvadná, nebo zda její vady byly opraveny a odstraněny, zda jsou splněny podmínky řízení a zda se žalobci podařilo prokázat tvrzené skutečnosti. Bezvadnost žaloby nemusí znamenat, že řízení bude skončeno meritorním rozhodnutím, neboť celý civilní proces je ovlivňován dispozičními úkony účastníků a skončením procesu může být docíleno např. zpětvzetím žaloby nebo soudním smírem. Jestliže takováto situace nenastane, soud při svém konečném rozhodování má právě dbát na to, aby výrok rozsudku vyjadřoval to, čeho se žalobce skutečně domáhal ve svém žalobním návrhu.

2 Předmluva

Cílem této práce je podat komplexní pohled na problematiku žaloby a rozsudku a jejich vzájemného vztahu. Tato práce je rozdělena na tři hlavní části – Žaloba, Rozsudek a Vzájemný vztah.

Část s názvem „Žaloba“ je zaměřena na vysvětlení institutu žaloby, jaké jsou její náležitosti a důsledky neodstranění vad žalobcem přes výzvu soudu. Pozornost je věnována jejím složkám, především žalobnímu petitu, účinkům žalob a kvalifikaci žalob. Žalobní petit a kvalifikace žalob jsou oblastí, která souvisí s rozsudky, jejich výrokem a také klasifikací.

Druhá část s názvem „Rozsudek“ blíže pojednává o pojmu rozsudku, jako autoritativního rozhodnutí soudu o předmětu řízení, obsahu rozsudku, kde pozornost je zaměřena především na výrok a odůvodnění. Dále kvalifikaci rozsudků, fází soudního rozhodování a důležitých vlastností každého rozsudku – jeho právní moci a vykonatelnosti.

Ve třetí části s názvem „Vzájemný vztah“ jsou nejdříve žaloba a rozsudek dány do kontextu se zahájením, průběhem a koncem soudního řízení. Podstatou není detailní popis všech fází soudního řízení, pozornost je soustředěována jen na hlavní body, které souvisí se vzájemným vztahem mezi žalobou a rozsudkem. Pozornost je věnována vztahu rozsudku a žaloby, jejichž vzájemný vztah je dán zejména tím, že rozsudek je odpovědí na žalobcův návrh. Výrok rozsudku musí odpovídat smyslu žalobního petitu uvedeném v žalobě, i když soud nemusí přesně použít žalobcem použitou formulaci. Rozsudek musí také odpovídat žalobě, co do jejího druhu. V této části je také pojednáno o předmětu řízení, jehož správné vymezení v žalobním návrhu má vliv na další průběh řízení a na vydaný rozsudek, kterým se řízení končí. Je zde krátce zmíněna tzv. procesní teorie předmětu sporu a její tři pojetí. Stěžejní částí je vztah dispozičních úkonů účastníků právě k předmětu řízení a vztahu rozsudku k předmětu řízení.

3 Žaloba

3.1 Pojem žaloby

Žaloba je dispoziční procesní úkon žalobce, kterým se zahajuje sporné řízení, v němž vystupují žalobce a žalovaný jako procesní odpůrci. Soud vystupuje mezi stranami jako nezávislý třetí. I když může být ve sporu účastníků více, vždy musí stát na jedné nebo na druhé straně sporu. Ve sporu o právo znamená vítězství jedné strany zpravidla prohru strany druhé.

Žalobce podává žalobu z vlastní iniciativy a obrací se na soud a žádá o ochranu svých porušených nebo ohrožených práv, popř. uplatňuje jiný návrh, který má být projednán ve sporném řízení (např. návrh na rozvod manželství). Žalobce musí vždy uvést listinné důkazy na podporu tvrzených skutečností. Soud rozhoduje pouze o tom, co je v žalobě uvedeno.

Řízení je zahájeno dnem, kdy došla žaloba soudu a již zahájené řízení ve věci brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení. Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Soud doručí žalobu ostatním účastníkům.

Podle ustanovení § 41 odst. 1 o.s.ř.¹ mohou účastníci provádět své úkony jakoukoli formou, pokud zákon pro některé úkony nepředepisuje určitou formu. Každý úkon posuzuje soud podle obsahu, i když je nesprávně označen. Žalobu je možno učinit písemně, ústně do protokolu, elektronicky, telegraficky nebo telefaxem, s tím, že do 3 dnů je třeba předložit písemný originál, jinak k nim soud nepřihlíží.

Každá žaloba musí obsahovat náležitosti jak obecné tak zvláštní. Mezi obecné náležitosti podle ustanovení § 42 odst. 4. patří označení soudu, označení žalobce, uvedení, které věci se týká a co sleduje (tzv. žalobní petit), podpis a datum. Žalobce je povinen vylíčit v žalobě rozhodující skutečnosti, tj. skutek, který má být předmětem řízení, a uvést důkazy na podporu svých tvrzení. Soudní praxe rozhodujícími skutečnostmi rozumí údaje, které jsou zcela nutné k tomu, aby bylo jasné, o čem a na

¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen bez označení

jakém podkladě má soud rozhodnout, a logicky vyžaduje, aby žalobní petit byl přesný, určitý a srozumitelný. Žalobce musí v žalobě uvést takové skutečnosti, jimiž vylíčí skutek (skutkový děj), na jehož základě uplatňuje (v žalobním petitu) svůj nárok, a to v takovém rozsahu a v takové kvalitě, které umožňují jeho jednoznačnou individualizaci (aby jej nebylo možné zaměnit s jiným skutkem).²

Neobsahuje-li žaloba všechny náležitosti uvedené v ustanoveních § 42 odst. 4 a § 79 odst. 7, dále je-li nesrozumitelná nebo neurčitá, předseda senátu usnesením vyzve žalobce, aby bylo podání opraveno a doplněno, k čemuž určí lhůtu a účastníka poučí, jak je třeba opravu nebo doplnění provést. Neučiní-li tak účastník ani přes výzvu předsedy soudu a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, soud usnesením žalobu odmítne. Podaří-li se vadu žaloby odstranit či neúplnost doplnit, nastává fikce, že žaloby byla bez vad již od počátku jejího podání u soudu.

Předseda senátu vyzve žalovaného, aby se ve věci písemně vyjádřil a předložil listinné důkazy na podporu svých tvrzení. Žalovaný může za řízení uplatnit svá práva proti žalobci tzv. vzájemným návrhem, jenž je možné podat kdykoliv v průběhu řízení.

3.2 Složky žaloby

Žaloba obsahuje tři obligatorní složky: účastníci řízení, předmět (žalobní nárok) a žalobní důvod. Všechny tyto tři složky představují individualizační prvky žaloby.

3.2.1 Účastníci řízení

Účastníky sporného řízení jsou žalobce a žalovaný. Je nutné, aby okruh účastníků byl v žalobě přesně vymezen. Proto je povinností žalobce přesně označit sebe jako žalobce a toho, proti němuž žaloba směřuje, tj. žalovaného. Není možné, aby žalovaný byl určen někým jiným než žalobcem (např. soudem) nebo, aby žaloba byla podána vůči neznámému žalovanému. Účastníci mají v řízení rovné postavení a je jim poskytována stejná ochrana jejich procesních práv. Z toho důvodu je nutné, aby

² Vrcha P.: Civilní judikatura, Linde 2005, str. 103 – rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2360/2000

soud měl jasno, kdo jsou účastníci řízení a mohl jim tam poskytnout rovnost a realizace všech jejich procesních práv již od počátku řízení.

Způsobilost být účastníkem má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti. Procesní způsobilost, tj. způsobilost před soudem samostatně jednat, má účastník v rozsahu své způsobilosti k právním úkonům.

Účastníkem řízení může být fyzická i právnická osoba. Možnost státního zástupce podávat návrhy na zahájení řízení a vstupovat do již zahájeného řízení se týká věcí nesporného řízení.

Účastníci řízení představují individualizační prvek žaloby a v zásadě by nemělo docházet ke změně v osobách účastníků v průběhu řízení. Pokud k ní dojde, je třeba ji provést v souladu se zákonem. Současná právní úprava zná tři případy:

- záměna účastníků podle ustanovení § 92
- obligatorní procesní nástupnictví v případě univerzální sukcese podle ustanovení § 107
- fakultativní procesní nástupnictví v případě singulární sukcese podle ustanovení § 107s

Civilní řízení se vede mezi dvěma stranami sporu, to ale neznamená, že na obou stranách nemůže vystupovat více osob. V takovém případě se jedná o subjektivní kumulaci, kdy na straně žalobce nebo žalovaného vystupuje více účastníků.

3.2.2 Předmět žaloby (žalobní nárok)

Druhým pojmovým znakem žaloby je její předmět. Předmětem žaloby je procesní nárok, který musí žalobce přesně formulovat v žalobním petitu. Ve vyjádření předmětu žaloby žalobcem se projevuje dispoziční zásada, podle níž, je na žalobci, zda uplatní u soudu svůj nárok. Žalobní návrh musí být jasný a určitý a musí z něho vyplývat, čeho se žalobce domáhá (§ 79 odst. 1).

V civilním řízení existují dvě teorie pojednávající o předmětu žaloby. Prvá z nich považuje za předmět žaloby pouze žalobní návrh (obsah petitu), druhá teorie vychází ze skutečnosti, že předmět žaloby je tvořen dvěma neoddělitelnými částmi – předmětem nároku (žalobní petit) a základem nároku (skutkové okolnosti). Tato

dvojčlenná koncepce je promítnuta i do ustanovení § 79 odst. 1, podle něhož žaloba musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností, z nichž žalobce vyvozuje svůj žalobní nárok.

3.2.3 Žalobní důvod

Žalobním důvodem je skutkové odůvodnění, o které žalobce opírá svůj žalobní nárok. Žalobním důvodem se myslí, vylíčení skutkového děje.

Především se chápe žalobní důvod ve smyslu právním, jako právní důvod žaloby, tedy právní poměr o který žalobce opírá svůj uplatňovaný nárok. Žalobním důvodem může být např. obligační právo, vlastnické právo, a jenž vyplývá ze souhrnu tvrzených skutečností. Nemusí jít o celý právní poměr, ale pouze některé právní důsledky s ním spojené (např. u žaloby na přivolení výpovědi z nájmu bytu je právním základem žaloby nájemní poměr a žalobním důvodem je konkrétní výpovědní důvod), v takovém případě hovoříme o právním základu žaloby³.

Žalobce není povinen žalobu právně zdůvodnit. Žalobcovou povinností je uvést rozhodující skutečnosti, které umožní soudu, aby jeho nárok právně kvalifikoval. Vzhledem k zásadě „*iura novit curia*“ – soud zná právo, právní kvalifikace je záležitostí soudu, který musí nalézt právní normu a správně ji aplikovat na vylíčený skutkový děj.

3.3 Žalobní petit

Žalobní petit je jednou z nezbytných náležitostí žaloby, která je vyjádřena v § 79 o.s.ř. slovy „musí být z něj patrné, čeho se žalobce domáhá“. Žalobce v žalobním petitu vymezuje předmět řízení, v jehož rámci má soud ve věci jednat a rozhodovat, a nesmí jej překročit.

Žalobní petit musí být přesný, určitý a srozumitelný. Pokud je žalobní petit nesprávný, tj. vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené je nepřesné, neurčité nebo nesrozumitelné, převzetí takového petitu do výroku rozsudku by mělo za následek, že by rozsudek nebyl vykonatelný. Požadavek na to, aby žalobní

³ Winterová A. a kol.: *Civilní právo procesní*, Linde 2004, str. 212

petit byl přesný, určitý a srozumitelný, není pouze formálním požadavkem na splnění určitých procesních podmínek, ale je zcela nezbytný pro výsledek řízení, tedy pro to, aby po převzetí žalobního petitu do výroku rozsudku mohl být nařízen a proveden výkon rozhodnutí, aby tedy vůbec mohly nastat účinky žalobcem zamýšlené⁴. Neurčitost či nesrozumitelnost žalobního petitu není důvodem k zamítnutí žaloby⁵.

Žalobní petit je nesprávný, jestliže:

- vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené je nepřesné, neurčité nebo nesrozumitelné,
- nevychází z výlučných rozhodných skutečností,
- v něm došlo k chybám v psaní nebo v počtech anebo k jiným zřejmým nesprávnostem.⁶

Žalobní petit je návrh na znění výroku soudu. Soud je při svém rozhodování vázán žalobním petitem a v zásadě jej nesmí překročit. Je to z toho důvodu, že občanské soudní řízení je ovládáno zásadou dispoziční a platí, že soud je vázán žalobou. Proto soud nemůže žalobci přiznat více než požadoval v žalobním petitu a žalovanému nemůže uložit jinou než žalobcem navrhovanou povinnost. Opačný postup by byl v rozporu s ústavními principy činnosti soudu⁷. Soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu nebo jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

Petit může být prostý nebo nároky mohou být kumulovány. Na základě petitu prostého, soud rozhoduje o jednom konkrétním nároku. V eventuálním petitu je možné formulovat několik možných nároků (žalovaný byl odsouzen k určitému plnění, vydání věci, a pro případ nemožnosti takového plnění, aby byl odsouzen k plnění náhradnímu, např. peněžité náhradě). Alternativní petit umožňuje žalovanému zvolit si mezi dvěma požadovanými plněními (vyplacení peněz nebo vrácení věci), musí být uznáno, že nárok je možné splnit více způsoby. Při alternativa facultas

⁴ Sb. ÚS sv. 12 č. 93 s. 7

⁵ PR 5/1996 s. 225

⁶ Vrcha P.: Civilní judikatura, Linde 2005, str. 103 – rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2360/2000

⁷ Sb. ÚS sv. 5 č. 44 s. 371

(alternativní zmocnění) žalující má nárok jen na jedno plnění, ale žalobou nabízí žalovanému, že místo tohoto plnění přijme i plnění jiné („žalovaný se zproští svého závazku zaplacením ...“).

3.4 Účinky žaloby

Podáním žaloby je zahájeno sporné řízení a vznikají tak účinky ve sféře procesního i hmotného práva.

Procesněprávními účinky jsou:

- a) vznik procesněprávního vztahu mezi účastníky a soudem
- b) vznik překážky litispendence
- c) perpetuatio fori (§ 11 odst. 1)
- d) konsumace (vyčerpání) žalobcova práva volit příslušný soud (§ 11 odst. 2, § 87) a vyčerpání možnosti dovolat se prorogace (§ 89a)
- e) povinnost soudu, aby dále pokračoval v řízení z úřední povinnosti (§ 100 odst. 1) a povinnost účastníků poskytovat soudu potřebnou součinnost (§ 6, § 101 odst. 1).⁸

ad a) Podáním žaloby tu nejdříve vzniká procesněprávní vztah mezi žalobcem a soudem. Soud je povinen doručit stejnopis žaloby ostatním účastníkům společně s předvoláním k jednání. Procesněprávní vztah mezi žalobcem, žalovaným a soudem má podobu trojúhelníku, kde žalobce a žalovaný jsou si navzájem rovni ve svých procesních právech a povinnostech, zatímco soud vůči nim vystupuje ve svém nadřazeném postavení, jako nezávislý třetí.

ad b) Překážka litispendence, nebo-li překážka věci zahájené, zabraňuje tomu, aby ve stejné věci probíhalo další řízení u soudu nebo rozhodčího soudu. Totožnost věci je dána totožností účastníků a totožností předmětu řízení (procesního nároku).

ad c) Zásada perpetuatio fori (trvání příslušnosti) znamená, že nelze přihlížet ke skutečnostem týkající se změny věcné či místní příslušnosti, které nastaly po zahájení řízení.

⁸ Winterová A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2004, 3. vydání, str. 359

ad d) Občanský soudní řád v ustanovení § 87 umožňuje žalobci, aby si vybral příslušný soud místo obecného soudu žalovaného. Místní příslušnost soudu prvního stupně lze zvolit i písemnou dohodou mezi účastníky řízení v obchodní věci (tzv. prorogační dohoda upravená v § 89a). Okamžikem této volby, již nelze změnit příslušnost soudu, ani kdyby účastník o tomto svém právu nevěděl.

Hmotněprávní účinky souvisí zejména s během lhůt. Po dobu řízení neběží lhůty promlčecí a prekluzivní, a dochází k jejich stavení nebo přerušení⁹. V případě prekluze práva, z ustanovení § 583 občanského zákoníku a contrario vyplývá, že subjektivní právo, které uplynutím lhůty zaniká, nezanikne, bude-li ve stanovené lhůtě uplatněno. Promlčecí i prekluzivní lhůty jsou zachovány, byla-li žaloba podána u soudu (nikoliv u orgánu povinného doručit, nejedná se o procesní lhůty) nejpozději jejich posledního dne.

Jiný hmotněprávní účinek žaloby se projevuje v tom, že k prodlení dlužníka dochází nejpozději dnem, kdy je mu jako žalovanému doručena žaloba, a nejpozději od tohoto dne vzniká dlužníku povinnost platit věřiteli úroky z prodlení, nedošlo-li k tomu již dříve splatností pohledávky. Hmotněprávní účinek nenastává již podáním žaloby, ale až dnem jeho doručení žalovanému, neboť v takovém případě je rozhodný okamžik, kdy se žalovaný o hmotněprávním úkonu žalobce dozví (§ 41 odst. 3). Podání žaloby může mít v oblasti hmotného práva i jiné účinky stanovené zákonem¹⁰.

3.5 Klasifikace žalob

Žaloba je procesně jednotným institutem, ale z teoretického hlediska ji lze členit podle různých kritérií. Podle toho čeho se žalobce domáhá, lze žaloby vnitřně klasifikovat na žaloby podle:

- obsahu petitu (žalobního návrhu)
- účinků, které mají být žalobou docíleny

⁹ Zda je běh promlčecí doby zastaven nebo přerušen, závisí na výsledku, k němuž řízení dospěje. Bude-li právo pravomocným rozhodnutím přiznáno, původní promlčecí doba bude přerušena a běží nová desetiletá promlčecí doba. Bude-li řízení zastaveno, původní promlčecí doba je zastavena po dobu řízení a po právní moci usnesení zastavení řízení bude pokračovat.

¹⁰ Např. dle § 98 zákona č. 94/1963, zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, se právo na výživné nepromlčuje, avšak lze ho přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení.

- právního důvodu žaloby (podle svého označení)

V praxi se běžně užívá žalob, které nemají své vlastní označení, tyto žaloby se označují pojmem „inominátní“ (v zákonné úpravě jsou předpokládány použitím slov „smí být“).

Existují žaloby, které mají svůj podklad v právu hmotném nebo procesním. Rozlišování žalob podle hmotněprávního důvodu má svůj spíše historický původ, používali se zejména v právu římském. Jednotlivé druhy žalob odpovídali jednotlivým hmotným právům, takže se lze setkat s označením žalob vlastnické nebo dědické. Jiné žaloby mají svůj podklad v právu procesním, takže se setkáváme s označením žaloby procesní (např. žaloba na neplatnost smíru nebo žaloba rozkazní) nebo žaloby exekuční (např. žaloba poddlužnická). Můžeme se setkat i s označením incidenční žaloba, které se používá v souvislosti s jiným řízením, protože o jejím předmětu musí být rozhodnuto v samostatném řízení.

Rozhodujícím kritériem pro rozlišení jednotlivých druhů žalob je obsah žalobního petitu. Ustanovení § 80 vymezuje demonstrativně tři druhy:

- žaloba o osobním stavu (statusové žaloby)
- žaloba na plnění
- žaloba určovací

Stanovený výčet není taxativní, jelikož v praxi se používají i další typy žalob, zejména žaloba na založení, změnu či zrušení právního vztahu.

3.5.1 Žaloba ve věci osobního stavu (žaloby statusové)

Věci osobního stavu se rozhodují ve sporném i v nesporném řízení. Soud na základě žaloby statusové rozhoduje o úpravě osobního statusu fyzické osoby, které zpravidla nelze upravit jinak než soudní cestou. Ustanovení § 80 písem. a) obsahuje výčet nejčastějších statusových žalob, kterými se zahajuje řízení například o rozvod, o neplatnosti manželství, o určení, zda tu manželství je či není, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům, o prohlášení za mrtvého.

Rozsudky o žalobách statusových mohou být deklaratorní povahy nebo konstitutivní povahy (převážná většina z nich) s účinky ex nunc, a jsou závazné pro každého.

Příklad petitu statusové žaloby:

Manželství uzavřené dne 3. 4. 1995 před Obecním úřadem v Lubenci mezi navrhovatelem Janem Novákem a odpůrkyní Petrou Novákovou roz. Svobodová se rozvádí.

3.5.2 Žaloba na plnění

Žaloba na plnění je nejčastějším druhem civilních žalob. Tato žaloba umožňuje žalobci se domáhat u soudu, aby uložil žalovanému povinnost k určitému plnění, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva, kterou měl žalovaný již dříve splnit sám. Plnění může spočívat v povinnosti něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. Na základě žaloby na plnění je vydán pravomocný rozsudek soudu, který má deklaratorní charakter a slouží jako exekuční titul pro případ, kdy žalovaný nesplnil takto uloženou povinnost dobrovolně.

Pravomocné rozhodnutí o žalobě na plnění představuje vždy překážku věci pravomocně rozsouzené pro žalobu na určení již z toho důvodu, že jím byla současně posouzena existence či neexistence určitého právního vztahu nebo práva, z něhož bylo žalováno o plnění ¹¹.

Příklad petitu žaloby na plnění:

Žalovaný je povinen vyklidit a vyklizený žalobci odevzdat dům č.p. 20, ulice Bezděkova v Berouně s dvorem a zahradou, zapsané na listu vlastnickém 101 pro katastrální území Beroun do 3 dnů od právní moci rozsudku.
V téže lhůtě je povinen nahradit jeho náklady řízení.

¹¹ Sb. ÚS sv. 2 č. 5 s. 205

3.5.3 Žaloba určovací

Žalobce se domáhá žalobou určovací, aby soud autoritativně stanovil, zda určitý právní vztah nebo právo existuje či neexistuje. Podmínkou úspěšnosti této žaloby je prokázání naléhavého právního zájmu. Naléhavý právní zájem na určení je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce, nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým¹². Existence právního vztahu musí být objektivně neurčitá, nejasná a z této nejistoty hrozí žalobci nebezpečí nějaké újmy. Nedostatek právního zájmu vede k zamítnutí žaloby. Například naléhavý právní zájem není dán, jestliže žaloba o určení vlastnictví nesměřuje proti všem osobám (jež vlastnické právo žalobce popírají), které jsou jako vlastníci zapsány v katastru nemovitostí¹³.

Žaloba na určení plní preventivní funkci, protože směřuje k tomu, aby se porušení práva v budoucnu předešlo, a její pomocí lze jednak snížit stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu, kdy se lze domáhat nápravy jen soudní cestou, jednak tvoří jakýsi právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků¹⁴. Žalobu na určení nelze použít v případech, kdy se žalobce může domáhat svého práva žalobou na plnění. Je to z toho důvodu, že žalobce by žalobu na plnění nepodat v případě, kdyby nebyl přesvědčen, že jeho právo bylo porušeno a soud by mu nemohl vyhovět, kdyby zjistil, že jeho právo nebylo porušeno.

Žaloby určovací lze rozlišovat podle toho, zda jde o určení právního vztahu nebo o určení práva. Dále podle toho, zda jde o určení existence či neexistence právního vztahu nebo práva. Podle toho rozlišujeme určovací žaloby:

- a) kladné (pozitivní) – určení, že právní vztah nebo právo existuje
- b) záporné (negativní) – určení, neexistence právního vztahu nebo práva

Předmětem určení může být jen právo či právní vztah a nikoliv pouhá právní skutečnost.

Příkladem určovací žaloby je například žaloba na určení vlastnického práva movité nebo nemovité věci nebo žaloba na určení neplatnosti smlouvy.

¹² Nález ÚS ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 17/95, Sb. Nál. a usn., č. 35/sv. 3

¹³ SJ 71/1997

¹⁴ SJ 21/1997

Příklad petitu určovací žaloby:

Smlouva, uzavřená mezi Petrem Novákem a Janem Svobodou o prodeji věci dne 4. 5. 2005, je neplatná.
Žalovaný je povinen nahradit náklady řízení žalobce do 3 dnů od právní moci rozsudku.

3.5.4 Žaloba na založení, změnu či zrušení právního vztahu

Jedná se o tzv. žaloby právotvorné či konstitutivní, a žalobce se jimi domáhá vydání konstitutivního rozsudku, který by založil, změnil nebo zrušil právní poměr mezi účastníky, nebo aby upravil nově jejich vzájemná práva a povinnosti.

Tato žaloba se odlišuje od předchozích především tím, že žalobce žádá vytvoření nového právního poměru a opírá se o výslovné ustanovení zákona. Rozsudek vydaný na základě této žaloby působí s účinky ex nunc (od nynějška).

4 Rozsudek

4.1 Rozsudek jako forma soudního rozhodnutí

Soudní rozhodnutí je jedním z procesních úkonů soudu, které se vyznačuje svou autoritativností (vyplývá z pozice soudu) a závazností (vázanost pro všechny procesní subjekty), a je vyhrazen pouze soudu. Je projevem vůle soudu, který má být učiněn v předepsané formě a má obsahovat stanovené náležitosti.

Soud rozhoduje formou rozsudku, usnesení nebo platebního rozkazu. Rozsudek je slavnostnější formou soudního rozhodnutí, uvozený slovy „Jménem republiky“. Soud zpravidla rozhoduje rozsudkem o věci samé. Zákon stanoví, kdy lze rozhodnout formou usnesení. „Věcí samou se rozumí nárok, který byl předmětem řízení, a jeho příslušenství (§ 121 ObčZ¹⁵) s výjimkou nákladů řízení“¹⁶.

Podle § 223 odvolací soud rozhoduje rozsudkem jen tehdy, jestliže potvrzuje (§ 219) nebo mění rozsudek (§ 220 odst. 1). Dovolací soud rozhoduje rozsudkem, jestliže zamítá dovolání proti rozsudku nebo jestliže zrušuje rozsudek (§ 243b odst. 6).

Rozsudek a meritorní rozhodnutí jsou dva různé právní pojmy. Zatímco rozsudek je forma rozhodnutí soudu. Meritorní rozhodnutí nebo-li rozhodnutí ve věci samé může být vydáno ve formě rozsudku nebo usnesení.

4.2 Obsah rozsudku

Každý rozsudek musí být uvozen slovy „Jménem republiky“ a musí obsahovat formální náležitosti, kterými jsou:

- označení soudu, přesné označení účastníků
- označení projednávané věci
- výrok
- odůvodnění

¹⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 686

- poučení o přípustnosti podat opravný prostředek, lhůtě a místu k jeho podání
- poučení o možnosti výkonu rozhodnutí
- den a místo vyhlášení rozsudku

Důležitou obsahovou složkou každého rozsudku je jeho **výrok** (enunciát), pouze tato část rozsudku je závazná a nesmí nikdy chybět. Výrok musí být přesný, stručný, určitý, srozumitelný a úplný. Ve sporném řízení je výrok rozsudku určován žalobním petitem („čeho se žalobce domáhá“) a soud je povinen vyčerpat celou projednávanou věc (§ 152). Soud musí dbát, aby výrok rozsudku odpovídal nároku uvedeném v žalobním petitu, který v zásadě nesmí být překročen. Jestliže se jedná o konečný rozsudek, ve výroku musí být rozhodnuto o náhradě nákladů řízení (§ 155 odst. 1).

Další podstatnou náležitostí každého rozsudku je jeho **odůvodnění**, v němž soud shrne jednotlivé prokázané skutečnosti (skutková zjištění), jenž jsou rozhodné pro právní posouzení věci. Musí v něm být uvedeno, čeho se domáhal žalobce, jak se ve věci vyjádřil žalovaný, jaké uvedli důkazy na podporu svých tvrzení, jaké skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce. Právním posouzením se rozumí výklad o tom, z jakých ustanovení zákona nebo jiného právního předpisu soud vycházel a jak je vyložil, a výklad o tom, jaká práva a povinnosti plynou účastníkům ze zjištěného skutkového stavu, a jak proto byla věc rozhodnuta.

Z odůvodnění rozsudku musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními, včetně úvah při hodnocení důkazů, a právními závěry. Jestliže jsou právní názory soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění rozsudku nevyplývá, je nutno takový rozsudek považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobody a čl. 1 Ústavy České republiky¹⁷.

¹⁷ nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 84/94, Sb. nál a usn., č. 34/sv. 3

4.3 Klasifikace rozsudků

Rozsudky lze dělit podle jejich obsahu na rozsudky na plnění, rozsudky určovací a rozsudky o osobním stavu (statusové rozsudky). Dále z hlediska povahy řízení na rozsudek konečný, částečný a mezitímní. Podle právních účinků na deklaratorní a konstitutivní.

Žalobce v petitu žaloby dává návrh na znění výroku rozsudku soudu. Z tohoto důvodu je důležité, aby obsah rozsudku odpovídal tomu, čeho se žalobce domáhá. Nejdůležitější rozlišování rozsudků na rozsudky na plnění, určovací a statusové odpovídá právě členění žalob na žalob na plnění, určovací a statusové.

4.3.1 Rozsudek na plnění

Rozsudkem na plnění (kondemnatorní) se ukládá plnění povinnosti vyplývající ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva. Tato povinnost může spočívat v povinnosti něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět.

Žaloby na plnění směřují k vydání exekučního titulu, kterým je autoritativní uložení povinnosti žalovanému soudem spočívající v tom, že má něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. Těmto jednotlivým povinnostem musí odpovídat způsob výkonu rozhodnutí, který může spočívat buď v zaplacení peněžité částky, uložení jiné povinnosti nebo v prodeji zástavy (§ 258). Povinnost však soud nezakládá, musí jít o povinnost, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva.

Rozsudek na plnění má plní reparační funkci, neboť jeho smyslem je odstranění poruchy v právním vztahu, a má deklaratorní povahu.

4.3.2 Rozsudek určovací

Rozsudkem určovacím soud autoritativně stanoví, zda tu je či není nějaký právní vztah nebo právo, za podmínky je-li na tom naléhavý právní zájem. Naléhavý právní zájem na určení je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce, nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým¹⁸.

¹⁸ R 17/1972

Žádané určení se musí týkat práva či právního vztahu a nikoliv existence či neexistence pouhé právní skutečnosti.

4.3.3 Rozsudek o osobním stavu

Rozsudek o osobním stavu, tedy rozsudek statusový, směřuje k založení, změně nebo zrušení právního stavu fyzické osoby. Statusové rozsudky mohou být povahy deklaratorní (např. určení, zda tu je či není manželství) nebo konstitutivní, vždy s účinky ex nunc, a je závazný pro každého.

Příklad výroku rozsudku o osobním stavu:

Manželství žalobce Jana Nováka a žalované Petry Novákové, roz. Svobodové, uzavřené dne 3. 4. 1995 před Obecním úřadem v Lubenci, se **rozvádí**.
Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

4.3.4 Rozsudek konečný, částečný a mezitímní

Ustanovení § 152 odst. 2 stanoví, že rozsudkem má být rozhodnuto o celé projednávané věci tak, jak byl vymezen žalobním petitem nebo usnesením o zahájení řízení bez návrhu. Zákon připouští, je-li to účelné, aby bylo rozhodnuto samostatným rozsudkem jen o části předmětu řízení (tzv. částečný rozsudek) nebo jen o základu projednávané věci (tzv. mezitímní rozsudek) a o zbývajících částí předmětu řízení nebo o výši nároku bylo rozhodnuto v konečném rozsudku.

Částečným rozsudkem se rozhoduje jen o části věci, která je předmětem řízení a jen v případě, že to nevylučuje hmotněprávní povaha nároku nebo povaha společenství účastníků. Částí věci může být část dělitelného nároku, nárok jen jednoho ze žalobců, nárok uplatněný vůči jednomu ze žalovaných – samostatných společníků, jedna z věcí spojených ke společnému řízení. Je vyloučeno vydání částečného rozsudku jen ohledně jednoho z nerozlučných společníků, ve věci zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví apod.

Mezitímním rozsudkem je rozhodováno o základu věci. Základem věci se rozumí posouzení všech sporných otázek, týkající se uplatňovaného nároku, s výjimkou určení jeho výše. Vydání mezitímního rozsudku je účelné zejména ve

složitějších sporech, kde je třeba nejdříve vyřešit otázku, zda je dán základ nároku, a pak se zabývat otázkou určení výše nároku a nákladů řízení v konečném rozsudku. V částečném rozsudku se soud zabývá např. s promlčením nebo s prekluzí nároku, se spoluzaviněním poškozeného na vzniku škody, s nedostatkem součinnosti poškozeného atd. „Mezitímní rozsudek lze vydat pouze tehdy, shledal-li soud alespoň částečnou důvodnost nároku; oproti tomu tam, kde základ nároku opodstatněn není, je třeba rovnou žalobu zamítnout, neboť mezitímní výrok, že základ nároku není dán, nemůže splnit účel sledovaný úpravou mezitímního rozsudku. To platí i pro případy odvolacího přezkumu mezitímního rozsudku soudu prvního stupně.“¹⁹

Vydání částečného nebo mezitímního rozsudku záleží jen na uvážení soudu. Soud může vydat částečný nebo mezitímní rozsudek i bez návrhu účastníků, je-li to účelné. Účelnost je dána, shledá-li k tomu soud důvody a účastníci mají právo se k tomuto postupu vyjádřit. Jestliže soud nevyhoví návrhu na vydání částečného nebo mezitímního rozsudku, nevydává o tom rozhodnutí a ani se s tímto návrhem nemusí vypořádávat v odůvodnění rozhodnutí o věci samé.

Jestliže soud rozhodl jen o části projednávané věci nebo jen o jejím základu, je nutné, aby v záhlaví rozsudku a v jeho výroku bylo výslovně vyjádřeno, zda se jedná o rozsudek částečný nebo mezitímní, dále musí být uvedeno, že o další části předmětu řízení nebo o výši nároku a o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozsudku.

4.3.5 Rozsudky deklaratorní a konstitutivní

Při rozlišování rozsudků na deklaratorní a konstitutivní, musíme vycházet z teorie práva, která se zabývá obecným vymezením deklaratorních a konstitutivních právních aktů.

Důsledky konstitutivních právních aktů spočívají ve vzniku, změně nebo zániku, právního vztahu, subjektivních práv a právních povinností. Působí vždy od právní moci rozsudku („ex nunc“ – od nyní) do budoucnosti. Ve smyslu hmotného práva je pak právní skutečností.

¹⁹ Vrcha, Pavel: Civilní judikatura, str. 320 (rozsudek NS ze dne 31.3.2004, sp. Zn. 25 Cdo 2212/2002)

Deklaratorní právní akt nezakládá nový právní vztah, subjektivní práva a povinnosti, ale pouze prohlašuje jejich existenci či neexistenci. Působí od okamžiku vzniku právního vztahu, práva či povinnosti („ex tunc“ – od tehdy). Ve smyslu hmotného práva tak není právní skutečností.²⁰

4.3.6 Rozsudek pro uznání

Rozsudek pro uznání je upraven v ustanovení § 153a a lze jej vydat jen ve sporném řízení v případě, že žalovaný uznává nárok (§ 153a odst. 1) nebo je uplatněna fikce uznání (§ 153a odst. 3). Rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 153 odst. 2).

Uznáním nároku ve smyslu § 153a odst. 1 se rozumí procesní úkon žalovaného (výslovný projev vůle žalovaného adresovaný soudu), z jehož obsahu vyplývá, že žalovaný uznává nárok uplatněný vůči němu v žalobě, a v jakém rozsahu jej uplatňuje, zda celý nebo z části anebo co do základu (mezitímně). Jestliže žalovaný uplatní pouze část nároku, soud vydá částečný rozsudek pro uznání. Jestliže je uplatněn pouze základ nároku, soud vydá mezitímní rozsudek pro uznání.

Žalovaný nemůže uznat nárok podmíněně, tzv. např. uzná jej za podmínky, že mu nebudou přiznány náhrady nákladů řízení.

„Předmětem uznávacího prohlášení žalovaného může být jen nárok, který byl předmětem řízení a jeho příslušenství. Uznání se nemůže týkat jiných nároků a podle uznání nelze rozhodnout o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti nebo o náhradě nákladů řízení“²¹.

Je-li na straně žalovaného více osob, je třeba k uznání nároku souhlasu všech nerozlučných společníků. Učiní-li uznání samostatný společník, zavazuje toto prohlášení jen tohoto účastníka.

Rozsudek pro uznání je vynesena také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5). Uvedené ustanovení znamená, že soud může žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně a ve stanovené lhůtě vyjádřil, a neuzná-li žalobcův nárok, musí vylíčit rozhodující

²⁰ Gerloch, A.: Teorie práva, Aleš Čeněk Plzeň 2001

²¹ Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 697

skutečnosti, na nichž staví svou obranu, a označit důkazy na podporu svých tvrzení. Předseda senátu určí žalovanému lhůtu a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.

Nárok může být uznán v řízení před soudem prvního stupně nebo před soudem odvolacím, a to až do doby vyhlášení rozhodnutí o věci samé nebo jiné rozhodnutí, kterým se řízení končí.

Proti rozsudku pro uznání vydaným soudem prvního stupně se lze odvolat jen v případě, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání nebo jeho vydání spočívá v nesprávném právním posouzení věci. Odvolání není přípustné proti rozsudku pro uznání, který vydal odvolací soud.

4.3.7 Rozsudek pro zmeškání

Ve spomém řízení je možné, aby soud vydal rozsudek pro zmeškání nebo-li tzv. kontumační rozsudek, upravený v ustanovení § 153b, za splnění následujících předpokladů:

1. žalovanému byla řádně doručena do vlastních rukou žaloba a předvolání nejméně 10 dnů a ve věcech uvedených v § 118b nejméně 30 dnů předem, kdy se jednání koná,
2. žalovaný byl o následcích nedostavení se poučen,
3. žalovaný se nedostaví k prvnímu jednání bez důvodné a včasné omluvy,
4. žalobce, který se k jednání dostavil, navrhne vydání rozsudku pro zmeškání,
5. skutkové okolnosti uvedené v žalobě se považují za nesporné a nárok žalobce je odůvodněn i po hmotněprávní stránce,
6. v řízení nejde o věc, o níž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2) nebo by došlo ke vzniku, změně nebo zrušení právního poměru mezi účastníky,
7. nejsou splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání.

Tyto předpoklady posuzuje soud podle stavu, jaký tu je v době prvního jednání, které se ve věci konalo. Nelze přihlídnout k okolnostem, které nastaly později nebo o nichž se soud dozvěděl později. Také odvolací soud při rozhodování o odvolání proti

rozsudku pro zmeškání nemůže přihlížet k okolnostem, které nebyly známy v době rozhodování soudu prvního stupně²².

Je-li v jedné věci několik žalovaných, lze rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jen tehdy, nedostaví-li se k jednání všichni řádně obeslaní nerozluční společníci.

Rozsudek pro zmeškání nelze vydat v případě, že se k prvnímu jednání nedostaví žalobce (jeho zákonný zástupce, zmocněnec nebo opatrovník) nebo přes poučení soudu nenavrhl vydání kontumačního rozsudku. Důvod nedostavení se žalobce k jednání není rozhodující. Žalobce musí učinit návrh na vydání kontumačního rozsudku při jednání nebo před zahájením jednání ústně do protokolu a nelze jej nahradit písemným podáním.

Předpokladem vydání kontumačního rozsudku je důvodnost uplatněného nároku, tzv. nárok žalobce musí být odůvodněn po hmotněprávní stránce. Zákon vytváří fikci, podle níž se v důsledku zmeškání prvního jednání žalovaným považují tvrzení obsažená v žalobě za nesporná. Přesto je nutné, aby soud právně posoudil zjištěný skutkový stav a soud může vydat kontumační rozsudek jen tehdy, je-li nárok žalobce oprávněný.

Soud může vydat rozsudek pro zmeškání, ale nemusí. Je na úvaze soudu, zda kontumační rozsudek vydá, i přesto, že tu jsou splněny všechny zákonem stanovené předpoklady. Jestliže soud nevyhoví návrhu na vydání rozsudku pro zmeškání, nevydává o tom samostatné rozhodnutí a s návrhem žalobce se nemusí vypořádat ani v odůvodnění rozhodnutí o věci samé.

Jestliže žalovaný zmešká první jednání z omluvitelných důvodů²³ a již byl vyneseno rozsudek pro zmeškání, soud na návrh žalovaného tento rozsudek usnesením zruší a nařídí jednání. Žalovaný může podat tento návrh nejpozději do dne právní moci rozsudku pro zmeškání. Soud prvního stupně návrh žalovaného usnesením zamítne, je-li nedůvodný. Proti těmto usnesením je odvolání přípustné, není však

²² Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 704

²³ Omluvitelnými důvody může být např. nemoc žalovaného (SJ 124/2001), jako důvodná může být uznána i neúčast na jednání z důvodu „časové kolize s jiným soudním sporem“ jedině za předpokladu, že žalovaný soudu oznámí konkrétní údaje o tom, proč se nemůže jednání zúčastnit, zejména jaké jiné jednání mu brání v účasti (v jaké věci a u jakého soudu), kdy se o něm dozvěděl a že časovou kolizi nebylo možno vyřešit jinak (R 38/2000).

přípustné dovolání proti rozhodnutí o odvolání proti těmto usnesením²⁴. V případě, kdy žalovaný zmeškal první jednání a včas podal soudu omluvu, avšak přesto soud jeho omluvu neshledal jako důvodnou, může podat odvolání proti rozsudku pro zmeškání s námitkou, že jeho omluva byla důvodná a soud vydal kontumační rozsudek v rozporu s § 153 odst. 1.

Rozsudek pro zmeškání je možné vydat pouze jednou. Jestliže soud zrušil kontumační rozsudek a žalovaný se opět nedostavil k nařízenému jednání, nelze znovu rozhodnout rozsudkem pro zmeškání.

Proti rozsudku pro zmeškání je přípustné odvolání. Odvolací soud může přezkoumat rozsudek pro zmeškání jen z důvodů uvedených v ustanovení § 205 odst. 2 písem. a) anebo jsou-li uvedeny skutečnosti či důkazy, prokazující, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání podle § 153b. Odvolací soud nemůže přihlídnout k jiným okolnostem, i kdyby za řízení vyšly najevo.

Pokud žalovaný podal současně s návrhem na zrušení rozsudku i odvolání proti rozsudku a návrhu na zrušení rozsudku bylo pravomocným usnesením vyhověno, k odvolání se nepřihlíží (§ 153b odst. 5).

Podle judikatury Ústavního soudu není porušením práva na spravedlivý proces, vydá-li soud rozsudek pro zmeškání a využije tak nástroje, který je určen k tomu, aby postihl toho účastníka řízení, který po řádném doručení předvolání bez důvodné a včasné omluvy zmešká první jednání, které se ve věci konalo²⁵.

4.4 Fáze soudního rozhodování

Soud v rozsudku vyjadřuje svůj právní názor o předmětu řízení, který formuloval žalobce v žalobě. Je vydán po projednání předmětu řízení, provedení důkazů, poradě a hlasování. Soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci, který musí být jednak podřazen pod platnou právní normu a jednak správně ve smyslu této normy vyložen a rozhodnut.

²⁴ Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 706

²⁵ Sb. ÚS sv. 13 č. 7 s. 405

Každé soudní rozhodnutí vzniká v rámci určitého poznávacího a myšlenkového procesu, který je jen z části upraven zákonem. Samotné fáze tohoto procesu se odlišují v tom, o jakou formu rozhodnutí se jedná. Dále se bud zabývat jen úpravou týkající se rozsudku, která je nejšířěji upravena.

4.4.1 Vynesení rozsudku

Rozsudek je procesním úkonem soudu, který může provádět samosoudce nebo senát. Občanský soudní řád či jiné procesní předpisy nestanoví pravidla pro tvorbu rozsudku samosoudcem.

Naopak je to u rozhodování senátu, kdy je třeba zachovat stanovený postup, při němž je rozsudek skutečným projevem vůle senátu. Senát rozhoduje vždy po poradě, které mohou být přítomni jen členové senátu a zapisovatel. Všichni členové senátu jsou povinni hlasovat, což znamená, že je nepřípustné, aby se některý z členů zdržel hlasování. Hlasování řídí předseda senátu a sepisuje se o něm protokol, který obsahuje výrok rozhodnutí a výsledky hlasování. Při hlasování jsou si všichni členové senátu rovni a pořadí hlasování je stanoveno tak, že přisedlíci hlasují před soudci a mladší soudci před staršími a poslední hlasuje předseda senátu. Protokol o poradě je součástí spisu, ale musí být v zalepené obálce, kterou může otevřít jen vyšší soud při rozhodování o opravném prostředku.

4.4.2 Vyhlášení rozsudku

Soud rozhoduje podle stavu věci v době vyhlášení rozsudku. Okamžik vyhlášení rozsudku je rozhodující pro zjištění skutkového stavu věci. Soud při dokazování zjišťuje jednak skutečnosti, které tu byly před zahájením řízení, jednak skutečnosti, které nastaly za řízení až do vyhlášení rozsudku.

Pro právní posouzení věci je rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku jen ve věcech, v nichž dochází ke vzniku, změně či zániku právního vztahu mezi účastníky. V případech, kde rozsudek pouze deklaruje práva a povinnosti, je rozhodný právní stav v době, kdy práva a povinnosti vznikla, změnila se nebo zanikla.²⁶

²⁶ Bureš, Drápal, Krémář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 710

Vyhlašuje se bezprostředně po jeho vynesení (okamžik, kdy soud vysloví svůj názor na projednávanou věc). Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně, i když veřejnost byla vyloučena z jednání, pokud je to možné hned po skončení jednání, a od okamžiku jeho vyhlášení, je jím soud vázán.

Veřejným vyhlášením rozsudku se rozumí sdělení jeho obsahu takovým způsobem, aby při tom mohl být kdokoli, kdo má o to zájem. „Ústní odůvodnění vyhlašovaného rozsudku musí odpovídat povaze konkrétní projednávané věci a sledovat především to, aby rozsudku bylo porozuměno“²⁷.

Rozsudek vyhlašuje předseda senátu (samosoudce) jménem republiky. Při vyhlášení se uvede plné znění výroku rozsudku (nemusí být vyčíslena náhrada nákladů), odůvodnění rozsudku a poučení o odvolání (u soudu prvního stupně) nebo dovolání (u soudu odvolacího) a o možnosti vést výkon rozhodnutí nebo soudní exekuci.

Po vyhlášení rozsudku předseda senátu (samosoudce) vyzve účastníky řízení, popř. jejich zástupce, aby se vyjádřili, zda se vzdávají odvolání. Od této výzvy upustí tehdy, nejsou-li přítomni všichni účastníci nebo jejich zástupci.

Vyhlášení rozsudku je třeba uvést v protokolu o jednání.

4.4.3 Písemné vyhotovení rozsudku

Vyhlášený rozsudek musí být písemně vyhotoven. Písemné vyhotovení rozsudku je veřejnou listinou (§ 134 o.s.ř.) a je i podkladem pro výkon rozhodnutí.

Zákon předepisuje podrobné náležitosti rozsudku jak formální tak obsahové. Rozsudek je uvozen slavnostní formulí „Jménem republiky“, musí v něm být uveden výrok, který obsahuje rozhodnutí ve věci samé a rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů řízení, dále odůvodnění a poučení o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí. Výrok a odůvodnění musí být pečlivě formulovány, srozumitelně, jasně a logicky uspořádány.

Ve výroku či-li enunciatu soud odpovídá na žádost, kterou formuloval účastník v žalobě. Povaha této žádosti určuje povahu výroku. Např. žádá-li účastník plnění, zní

²⁷ R V/1968 s. 39

rozsudek na plnění, žádá-li určení, rozsudek zní na určení apod. Výrokem může soud návrhu vyhovět úplně nebo částečně nebo jej zamítnout. Platí zásada, že soud nemůže jít nad žádost stran.

Písemné vyhotovení rozsudku podepisuje předseda senátu (samosoudce), který jej vydal.

4.4.4 Doručení rozsudku

Doručením se rozumí doručení stejnopisu písemného vyhotovení rozsudku do vlastních rukou adresáta, které je opatřeno kulatým razítkem. Na tomto stejnopise soud vyznačí na žádost účastníka i doložku právní moci a doložku vykonatelnosti.

Všechny rozsudky se doručují účastníkům řízení, popř. jejich zástupcům do vlastních rukou (§ 158 odst. 2), vedlejším účastníkům (§ 93 odst. 3) a státnímu zástupci (§ 35 odst. 2).

Rozsudek je doručován jen účastníkům řízení a dále se nezveřejňuje. Výjimkou jsou pouze řízení ve věci nekalé soutěže či ochrany spotřebitele.

4.5 Vázanost soudu rozsudkem

Výrok rozsudku není závazný jen pro účastníky řízení, ale sám soud je vázán rozsudkem, který vyhlásí. V rozhodovacím procesu je proto důležitý okamžik, od kterého je soud vázán svým vlastním rozsudkem. Tímto okamžikem je již ve věci rozhodnuto a ani sám soud dané rozhodnutí nemůže změnit. Hovoříme o tzv. vnitřní vázanosti soudu.

4.6 Závaznost výroku rozsudku

Výrok pravomocného rozsudku je závazný jen pro účastníky řízení. Pro každého je výrok rozsudku závazný, bylo-li rozhodnuto o osobním stavu (§ 159a odst. 3), např. o osvojení, o rozvodu manželství atd.

Dále je pravomocný rozsudek závazný i pro jiné osoby než jsou účastníci řízení, bylo-li rozhodnuto:

- ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním (§ 53 a 54 ObchZ²⁸), bylo-li jím rozhodnuto o žalobě na zdržení se protiprávního jednání nebo na odstranění závazného stavu; rozhodnutí je závazné pro všechny další oprávněné osoby, které mají proti témuž žalovanému stejný nárok,
- ve věcech ochrany práv spotřebitelů, bylo-li jím rozhodnuto o žalobě na zdržení se protiprávního jednání; rozsudek je závazný pro všechny další osoby, které mají oprávnění domáhat se proti stejnému žalovanému splnění stejných povinností,
- ve věcech přeměn obchodních společností a družstev
- v dalších případech, o nichž to stanoví občanský soudní řád nebo zvláštní zákon.²⁹

Ten, kdo nebyl účastníkem řízení a není vůči němu závazný rozsudek podle zákona, může uplatňovat svá práva v jiném řízení.

4.7 Oprava a doplnění rozsudku

Podstatou opravy nebo doplnění rozsudku je napravení určitých nesprávností, které byly dodatečně objeveny v rozsudku. Taková oprava nesmí mít vliv na obsah projevené vůle soudu. Občanský soudní řád zná tři případy možností opravy rozsudku:

Prvním případem je možnost opravy chyb v psaní, v počtech a jiné zjevné nesprávnosti (§ 164). Tyto opravy může učinit předseda senátu (samosoudce) kdykoliv (není omezeno žádnou lhůtou, lze i po právní moci rozsudku) i bez návrhu. Oprava výroku rozsudku se provádí usnesením, proti němuž je přípustné odvolání, s tím, že soud může odložit vykonatelnost opravovaného rozsudku, dokud opravné usnesení nenabude právní moci. Týká-li se oprava jiné části rozsudku než je jeho výrok, provede se taková oprava přímo na stejnopise rozhodnutí, není-li to možné

²⁸ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ Více v Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 734

(např. z důvodu doručení písemného vyhotovení), vydá se o opravě zvláštní usnesení, proti němuž však není odvolání přípustné.

Druhou možností je oprava odůvodnění rozsudku (dle § 165), který nemá podklad ve zjištění skutkového stavu. Podat návrh na opravu může účastník řízení před tím, než rozsudek nabude právní moci. O opravě odůvodnění rozhodne předseda senátu usnesením. Jednání není třeba nařizovat. Vyhoví-li předseda senátu návrhu, rozhodne formou usnesení, které se doručí účastníkům a je proti němu přípustné odvolání. Nevyhoví-li návrhu soud prvního stupně, předloží věc odvolacímu soudu k rozhodnutí.

Třetím případem je doplnění rozsudku (§ 166), které je možno učinit na návrh účastníka nebo z úřední moci, v případě, kdy soud nerozhodl v rozsudku o části předmětu řízení, o nákladech řízení nebo o předběžné vykonatelnosti. Soud může bez návrhu doplnit pouze nepravomocný rozsudek. Účastník může podat návrh na doplnění i po právní moci rozsudku, avšak takovýto návrh nemá vliv na jeho vykonatelnost. Pokud soud návrhu vyhoví, vydá doplňující rozsudek, jde-li o doplnění části řízení. Jinak o doplnění rozhodne usnesením. Nevyhoví-li soud návrhu účastníka na doplnění rozsudku, usnesením návrh zamítne. Odvolání proti tomuto usnesení je přípustné.

4.8 Právní moc rozsudku

Právní moc je důležitá vlastnost každého rozhodnutí, nejen rozsudků, která dává jistotu, že rozhodnutí je konečné a závazné. Právní moc rozsudků má dvě stránky – formální a materiální.

Formální právní moc spočívá v tom, že rozsudek je konečný, tzv. že jej nelze napadnout řádným opravným prostředkem. Materiální právní moc se týká předmětu řízení a znamená závaznost (pozitivní stránka materiální právní moci) a nezměnitelnost (negativní stránka) pravomocného rozsudku.

4.8.1 Formální právní moc

Formální právní moc je upravena v § 159 o.s.ř., podle něhož **doručený rozsudek, který již nelze napadnout odvoláním, je v právní moci**. Rozsudek, proti němuž nelze podat odvolání se rozsudkem konečným.

Rozsudek soudu prvního stupně nabývá právní moci, jestliže:

- a) odvolání není přípustné, dnem doručení; bylo-li podáno odvolání, pak za předpokladu, že odvolací soud nepřipustné odvolání odmítl (§ 218 písem. c),
- b) odvolání je přípustné, avšak nejsou k němu oprávněni (subjektivně legitimováni) všichni účastníci řízení, dnem doručení; bylo-li podáno odvolání, pak samozřejmě za předpokladu, že odvolací soud nepřipustné odvolání odmítl (§ 218 písm. b),
- c) odvolání je přípustné:
 - a. dnem doručení rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže podané odvolání nebylo odmítnuto nebo nebylo vzato zpět
 - b. dnem následujícím po marném uplynutí odvolací lhůty (15-ti denní lhůta), jestliže odvolání nebylo podáno
 - c. dnem následujícím po uplynutí odvolací lhůty, jestliže odvolání bylo podáno opožděně nebo bylo podáno osobou, která k odvolání nebyla oprávněna (subjektivně legitimována), a soud prvního stupně nebo odvolací soud odmítl odvolání³⁰.

Rozsudky odvolacího a dovolacího soudu, proti nimž ze zákona není nikdy přípustné odvolání, nabývají formální právní moci dnem doručení.

Základním předpokladem k nabytí právní moci je doručení rozsudku, a to do vlastních rukou (§ 158 odst. 2). Účastnilo-li se řízení více osob, rozsudek se stává pravomocným dnem, kdy došlo k poslednímu nutnému doručení, popř. toho dne, kdy lhůta k odvolání uplynula všem oprávněným osobám.

Právní moc každého rozhodnutí, nejen rozsudku, je důležitá z hlediska vykonatelnosti rozhodnutí, pokud je vázána na právní moc.

³⁰ Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 733

4.8.2 Materiální právní moc

Materiální právní moc znamená, že věc byla pravomocným rozsudkem autoritativně rozhodnuta závazným (stránka pozitivní) a nezměnitelným způsobem (stránka negativní).

Pozitivní stránka materiální právní moci (závaznost)

Výrok pravomocného rozsudku je v zásadě závazný jen pro účastníky řízení³¹, v němž byl rozsudek vyhlášen. Právní nástupci účastníků platí za účastníky původního řízení. V zákonem stanovených případech je rozsudek závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby v zákoně uvedené nebo pro každého³² (rozhodnutí o osobním stavu). Tím jsou dány **subjektivní meze** právní moci.

Objektivní meze právní moci jsou dány ve vztahu k předmětu rozsudku, který byl vymezen v žalobním petitu. To znamená, že rozsudek je závazný jen v rozsahu, v jakém o předmětu bylo rozhodnuto. Jestliže o nějaké části věci se opomnělo rozhodnout, nebrání novému projednání této části překážka věci rozsouzené.

Rozsah závaznosti je dán výrokem. Právní moci nenabývá odůvodnění rozsudku.

Negativní stránka materiální právní moci (nezměnitelnost)

Nezměnitelnost rozsudku znamená, že nemůže být znovu rozhodováno o věci pravomocně rozhodnuté. Předpokladem je totožnost řízení, která spočívá v totožnosti účastníků řízení a totožnosti předmětu řízení (viz následující výklad).

Nezměnitelnost se týká jen rozhodnutí meritorních, kterými se řízení končí, v našem případě konečných rozsudků. Naopak se netýká rozsudků částečných a mezitímních, které naopak předpokládají pokračování v řízení.

Nezměnitelnost pravomocného rozsudku není absolutní. Zákon připouští možnosti, jak dosáhnout změny nebo zrušení pravomocného rozsudku. První možností

³¹ Rozsudky působí tzv. „inter partes“

³² Rozsudky působí tzv. „erga omnes“

je podání mimořádného opravného prostředku³³, druhou možností je podat nový návrh na zahájení řízení.

4.8.3 Překážka věci pravomocně rozhodnuté

Překážka věci pravomocně rozsouzené (*rei iudicatae*) souvisí s materiální právní mocí. Jedná se o negativní podmínku řízení bránící tomu, aby pravomocně rozhodnutá věc byla znovu projednávána.

Tato překážka nastává v případě, má-li být v novém řízení projednávána stejná věc. O stejnou věc se jedná:

- jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, a
- týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob.

Tentýž předmět řízení je dán tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn (ze stejného skutku); není přitom rozhodné, jak soud skutek, který byl předmětem řízení, posoudil po právní stránce.

Řízení se týká stejných osob, i když v novém řízení vystupují právní nástupci osob, které byly účastníky dříve zahájeného řízení (pravomocně skončeného).³⁴

Pro posouzení, zda se jedná o překážku věci pravomocně rozhodnuté, není důležité, jak soud posoudil po právní stránce skutek, který byl předmětem původního řízení. O překážku věci pravomocně rozhodnuté se jedná i tehdy, byl-li skutek po právní stránce posouzen nesprávně, neúplně nebo jinak než v původním řízení, např. skutek byl posouzen jako závazkový vztah, ale ve skutečnosti šlo o odpovědnost z bezdůvodného obohacení.³⁵

Překážka věci pravomocně rozhodnuté patří k podmínkám řízení. Zjistí-li soud, že o věci bylo již pravomocně rozhodnuto, řízení bez dalšího zastaví (§ 104 odst. 1).

³³ Mimořádnými opravnými prostředky jsou dovolání (§ 236), žaloba na obnovu řízení (§ 228) a žaloba pro zmatečnost (§ 229).

³⁴ Vrcha P.: *Civilní judikatura*, Linde 2005, 2. vydání, str. 346 – rozsudek Nejvyššího soudu zde dne 12. 12. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99

³⁵ Bureš, Drápal, Krémář a spol.: *Občanský soudní řád – komentář 1. díl*, 7. vydání, C.H. Beck, str. 735

4.9 Vykonatelnost rozsudku

Vykonatelnost rozsudku spočívá v jeho přímé vynutitelnosti i proti vůli účastníka, jemuž byla v rozsudku uložena povinnost, a to prostřednictvím státní moci nebo pod její kontrolou. Rozsudek je vykonatelný, jakmile uplyne lhůta k plnění (tzv. pariční lhůta).

Podmínky vykonatelnosti jsou stanoveny rozdílně podle předmětu řízení, o kterém bylo rozhodnuto.

Byla-li rozsudkem stanovena povinnost, je nutno ji splnit ve lhůtě 3 dnů od právní moci rozsudku nebo do 15 dnů od právní moci rozsudku, jde-li o vyklizení bytu. Zákon připouští, aby tato lhůta byla zahrazena delší soudcovskou lhůtou nebo bylo plnění rozloženo na splátky. Obecně platí, že nerozhodne-li soud jinak, platí, že povinnost je třeba splnit do 3 dnů od právní moci rozsudku (není nutné, aby tato tří denní lhůta byla vyjadřována ve výroku rozsudku). soud nemůže stanovit kratší lhůtu, než je zákonná. Může však zákonnou lhůtu prodloužit.

Jestliže nebyla rozsudkem uložena povinnost k plnění, je vykonatelný již nabytím právní moci (jedná se např. o rozsudky určovací, rozsudky ukládající prohlášení vůle, rozsudky ve věcech osobního stavu).

5 Vzájemný vztah

Civilní řízení sporné je ovládáno zásadou dispoziční, což se projevuje především tím, že účastníci působí na zahájení, průběh, rozsah a konec řízení pomocí dispozičních procesních úkonů³⁶. Rozlišuje se dispozice řízením a dispozice předmětem řízení.

V civilním procesu mohou účastníci **disponovat řízením** např. tím, že žalobce dá podnět k zahájení řízení žalobou (§ 79), zastaví řízení zpětvzetím žaloby (§ 96), nebo žalovaný rozšíří předmět řízení tím, že podá vzájemný návrh (§ 97).

Předmětem řízení je nárok uplatněný žalobcem a zformulovaný v žalobním petitu. **Dispozice předmětem řízení** umožňuje, aby účastníci měnili v průběhu řízení své návrhy ve věci samé, např. jejich zúžením či rozšířením, uzavřeli mezi sebou soudní smír atd.³⁷

5.1 Zahájení řízení a jeho průběh

Civilního řízení sporné je zahájeno dnem podání žaloby u soudu. Je to tak i tehdy, využije-li účastník některý z technických prostředků přenosu dat (telefax, telegraf atd.) a nejpozději do tří dnů jej písemně doplní.

Civilní řízení sporné může splnit svůj smysl pouze tehdy, je-li aktivita dána účastníkům řízení, jenž jsou skutečnými nebo alespoň tvrzenými nositeli subjektivních práv, o něž vznikl spor. Tuto procesní aktivitu nelze nahradit činností soudu. To však neznamená, že soud je pouze pasivním článkem tohoto procesu. Po zahájení řízení soud musí postupovat z úřední povinnosti tak, aby spor dovedl do zdárného konce³⁸. Podle § 6 soud postupuje v součinnosti se všemi účastníky tak, aby ochrana jejich práv byla rychlá a účinná. Soud musí poskytovat účastníkům možnost uplatňovat svá práva a účastníci musí plnit své povinnosti dané zákonem (§ 101 odst. 1), kterými jsou především povinnost tvrzení, povinnost důkazní a dbát pokynů soudu.

³⁶ Např. žaloba (§ 79), změna či zpětvzetí žaloby (§ 95 – 96), vzájemná žaloba (§ 98), soudní smír (§ 99), odvolání (§ 201), návrh na zahájení exekuce (§ 251) atd.

³⁷ Winterová A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2004, 3. vydání, str. 82

³⁸ Dokonce i když jsou účastníci nečinní, soud musí pokračovat v řízení (§ 101 odst. 2)

Zahájení řízení má účinky jednak procesněprávní, jednak hmotněprávní. Tyto účinky trvají podle své povahy po celou dobu řízení, některé účinky trvají i po skončení řízení. O účincích žalob bylo pojednáno v kapitole 3.4 Účinky žalob.

Je-li to možné, soud by měl rozhodnout při jediném jednání. V rámci přípravy na jednání, musí účastníky řádně předvolat, seznámit se se spisem a je vhodné vyzvat žalovaného, aby se ve věci vyjádřil a dal mu tak i popř. možnost, aby uplatnil svá práva vzájemným návrhem.

Na začátku jednání předseda senátu (samosoudce) nejdříve vyzve žalobce, aby přednesl žalobu nebo sdělil její obsah, poté vyzve žalovaného, aby se k žalobě vyjádřil. Během jednání soud poskytuje účastníkům, těm kteří nejsou zastoupeni, procesní poučení. Obě strany mohou doplňovat svá tvrzení a navrhopat důkazy na podporu svých tvrzení. Předseda senátu (samosoudce) poté sdělí, které důkazy je možno provést. Po provedení důkazů jsou účastníci opět vyzváni, aby shrnuli své návrhy a vyjádřili se k dokazování a k projednávané věci.

Poté následuje porada senátu, která je neveřejná, nebo samosoudcovská přestávka, aby si soudce mohl své rozhodnutí promyslet. Je-li to možné, rozsudek se vyhláší ihned po skončení jednání. Jde-li o složitou věc, jednání může být odročeno nejdéle na dobu 10 kalendářních dnů za účelem vynesení rozsudku (§ 156 odst. 2).

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně a „Jménem republiky“. Při ústním vyhlášení rozsudku musí předseda soudu (samosoudce) vždy přednést výrok rozsudku, včetně náhrady nákladů, a postačí, když uvede stručné odůvodnění rozsudku. Dále musí účastníky poučit o možnosti podat opravný prostředek a vyzvat je, zda se vzdávají svého práva podat opravný prostředek.

Poté následuje písemné vyhotovení rozsudku, kde nesmí chybět všechny formální náležitosti předepsané zákonem, včetně výroku rozsudku a odůvodnění. Písemný rozsudek musí být doručen účastníkům do vlastních rukou, popř. jejich zástupcům. Řádným doručením běží lhůta k podání odvolání, jenž může podat jen účastník, který se nevzdal svého práva na odvolání.

5.2 Rozsudek a žaloba

Vztah mezi žalobou a rozsudkem je dán jednak tím, že rozsudek je odpovědí na to, zda žalobcův nárok je oprávněný či nikoliv, jednak tím, že rozsudek je určen žalobou a musí jí odpovídat, co do jejího druhu.

5.2.1 Žalobní petit a výrok soudu

V rozsudku rozhoduje soud o tom, zda nárok žalobce je oprávněný či nikoliv. V žalobním petitu je vymezen předmět řízení, který je důležitý pro určení rozsahu v jakém má soud rozhodnout a jak má rozhodnout. Žalobce v petitu žaloby tedy dává návrh na znění výroku rozsudku, avšak tento výrok nemusí přesně odpovídat žalobnímu petitu. Pouze soud rozhoduje, jak bude formulován výrok jeho rozhodnutí, avšak musí přitom dbát, aby vyjadřoval (z obsahového hlediska) to, čeho se žalobce žalobou skutečně domáhal³⁹. Soud nepostupuje v rozporu se zákonem, jestliže použitím jiných slov vyjádří ve výroku rozsudku stejná práva a povinnosti, kterých se žalobce domáhal. Při formulaci výroku rozsudku soud musí dbát o to, aby vyjadřoval to, čeho se žalobce skutečně domáhal.

Žalobce v žalobě zpravidla uplatňuje jeden nárok, který vyplývá z jednoho skutkového stavu. Jedná se o tzv. jednoduchý **nebo-li prostý petit**.

Příklad prostého petitu:

Žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil zn. Škoda Fabia výr. č. a zaplatit náklady řízení do tří dnů od právní moci rozsudku.
--

Žalobní petit může obsahovat i několik návrhů, jak má soud o věci rozhodnout. Žalobce může požadovat, aby bylo rozhodnuto o více nárocích (tzv. objektivní kumulace) nebo může některé své nároky uplatnit formou tzv. eventuálního petitu.

Pro **objektivní kumulaci nároků** je nutno splnit podmínky vymezené v ustanovení § 112 odst. 1:

- zájem na hospodárnosti řízení z hlediska úspory času a nákladů,
- věci spolu skutkově souvisejí nebo se týkají týchž účastníků,

³⁹ SJ 152/2003

- soud, u něhož bylo řízení zahájeno, musí být věcně a místně příslušný pro všechny spojené nároky (§ 89),
- pro všechny spojené nároky musí být splněna podmínka stejného obsazení soudu podle § 36a.⁴⁰

O žalobu s **eventuálním petitem** se jedná v případě, že se žalobce domáhá uložení určité povinnosti žalovanému nebo aby bylo vyhověno jinému požadavku (primárnímu petitu). Pro případ, že primární petit bude soudem zamítnut, bylo rozhodnuto o dalším požadavku žalobce vyjádřeného v eventuálním petitu⁴¹. Předmět řízení je vyčerpán, jestliže je ve výroku rozsudku vyhověno primárnímu petitu. Uplatnění eventuálního petitu se uvozuje v žalobě slovy „eventuálně“.

Příkladem eventuálního petitu je situace, kdy se žalobce domáhá z důvodu ochrany vlastnického práva vydání věci, a pro případ, že tomuto návrhu nebude vyhověno (žaloba na vydání věci bude zamítnuta), se domáhá náhrady škody⁴².

Příklad eventuálního petitu:

Žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil zn. Škoda Fabia výr. č. a nahradit náklady řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.
V případě zjištění nemožnosti splnění této povinnosti navrhuji, aby soud rozhodl takto:
Žalovaný je povinen zaplatit žalobci 100 000 Kč a náklady řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

O žalobu s **alternativním petitem** jde tehdy, je-li stanoveno (právním předpisem nebo právním úkonem), že dlužník může poskytnout věřiteli plnění podle své volby z více možností (z více plnění), v takovém případě, věřitel musí respektovat tuto možnost volby plnění dlužníkem i v žalobním petitu. Také soud je vždy vázán tzv. alternativním petitem a musí vždy rozhodnout o všech požadavcích alternativního plnění. Možnost volby je zpravidla vyjádřena slovem „nebo“.

⁴⁰ Schelleová: Civilní proces, str. 333

⁴¹ Např. SR 2/2006 s. 55: Rozhoduje-li soud prvního stupně o žalobním návrhu s eventuálním petitem, přičemž tzv. primárnímu petitu vyhoví, nerozhoduje již o petitu eventuálním; o eventuálním petitu rozhoduje jen v případě, že primární petit zamítne. Jestliže soud prvního stupně primárnímu petitu vyhověl a současně nesprávně zmítl petit eventuální, pak v případě podání odvolání jen proti rozhodnutí o primárním petitu nenabývá výrok soudu prvního stupně o eventuálním petitu samostatně právní moci.

⁴² Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář 1. díl, 7. vydání, C.H. Beck, str. 342

Příklad alternativního petitu:

Žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil zn. Škoda Fabia výr. č. nebo zaplatit 100 000 Kč a nahradit náklady řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

Uplatní-li žalobce v žalobním petitu tzv. **alternativu facultas**, dává tím najevo ochotu přijmout místo plnění, které mu náleží na základě právního předpisu nebo smlouvy, plnění jiné, na které podle hmotného práva nemá nárok. Bude-li primárnímu návrhu vyhověno, stanoví soud též plnění náhradní. Soud musí posoudit, zda se jedná o plnění právně možné, přiměřenost výše náhradního plnění nezkoumá. Žalobce se může domáhat jen plnění, které mu náleží (uplatněné v primárním petitu), ale žalovaný může splnit svou povinnost tím, že žalobci poskytne stanovené náhradní plnění.

Příklad petitu s tzv. alternativa facultas:

Žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil zn. Škoda Fabia výr. č. Tohoto závazku se může zprostit také zaplacením částky 100 000,- Kč. Dále je žalovaný povinen zaplatit žalobci náklady řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

5.2.2 Členění žalob a rozsudků

Jak již bylo zmíněno na jiných místech, členění žalob podle obsahu petitu stanovené § 80 odpovídá členění rozsudků podle obsahu jejich enunciátů na rozsudky na plnění, rozsudky určovací a rozsudky o osobním stavu.

Žaloba na plnění a rozsudek na plnění

Žalobou na plnění se žalobce domáhá, aby žalovaný byl odsouzen k určitému plnění, které vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušeného práva, a může spočívat ve⁴³:

⁴³ Schelleová: Civilní proces, Eurolex Bohemia, 2006, str. 541

- 1) vydání určité věci (žaloba vindikační), dodání nebo zaplacení určité částky (dare)
- 2) vykonání určité práce nebo úkonu, učinění určitého projevu vůle, uznání něčeho (facere)
- 3) zdržení se určitého chování žalovaného, tzv. žaloba negatorní (omittere)
- 4) strpění určitého chování žalobce žalovaným (pati)

Jedná se o žalobu výlučně sporného řízení, které může být zahájeno pouze na základě návrhu. Řízení na uložení povinnosti nemůže být zahájeno z iniciativy soudu.

Soud při rozhodování musí vycházet z petitu žaloby. Proto je důležité, aby žalobce přesně vymezit v žalobním petitu, co má žalovaný plnit. Je nutné rozlišovat, zda se jedná o peněžité, věcné nebo jiné plnění. Uplatňuje-li žalobce peněžité plnění, musí být v petitu jasně a přesně uvedena částka a měna, přičemž může být připojeno i příslušenství pohledávky, specifikované alespoň procentní sazbou. Nemůže-li žalobce peněžitý nárok přesně vyčíslit, musí ho uvést alespoň v přibližné výši. Učiní-li žalobce výši plnění závislou na „úvaze soudu“, jednalo by se o nepřesný a neurčitý petit, který by bylo nutné odstranit postupem podle § 43⁴⁴. U plnění věci, která je individuálně určená, musí žalobce popsat její znaky, aby bylo možno ji bezpečně odlišit od jiných věcí téhož druhu, včetně případného příslušenství. Má-li žalovaný, v případě jeho neúspěchu ve sporu, něco konat, něčeho se zdržet nebo strpět, druh této činnosti nebo nečinnosti opět musí žalobce v petitu přesně specifikovat a to z hlediska způsobu, místa, event. i času. Určení plnění je důležité z toho důvodu, že soud ví, o čem má rozhodnout a má svůj význam i pro výkon rozhodnutí. Do petitu žaloby je možno vělenit výši náhrady nákladů, není to však nezbytné, jelikož soud o výši náhrady nákladů rozhoduje i bez návrhu.

Rozsudek na plnění jednak deklaruje existenci nároku, jednak autoritativně ukládá splnit povinnost. Musí se jednat o povinnost nuceně přímo nebo nepřímo vymožitelnou. Rozsudek na plnění může být vykonán zaplacením peněžité částky, splněním jiné povinnosti nebo prodejem zástavy (§ 258). Jedná-li se o splnění jiné povinnosti než je zaplacení peněžité částky, musí žalobce uvést v žalobě některý ze

⁴⁴ Drápal: Občanský soudní řád, str. 90 (B sešit 2/1994 č. 8)

způsobů exekuce uvedených v § 258 odst. 2, tj. vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci, provedení prací a výkonů.

Rozsudek na plnění má reparační funkci, neboť se jím odstraňuje porucha v právním vztahu, a je povahy deklaratorní.

Žaloba určovací a rozsudek na určení

Žalobou určovací se žalobce domáhá, aby soud autoritativně rozhodl, zda právní vztah či právo existuje nebo neexistuje. Žalobce musí prokázat svůj naléhavý právní zájem, který je nezbytnou podmínkou úspěšnosti této žaloby (nejedná se o procesní podmínku). Nedostatek právního zájmu vede k zamítnutí žaloby. Naléhavý právní zájem je přitom dán tehdy, je-li existence právního vztahu či práva objektivně neurčitá, nejasná, a z této nejistoty hrozí žalobci nebezpečí nějaké újmy.

Předmětem určení je tedy právo nebo právní vztah, který musí žalobce v předmětu žaloby přesně vymežit. Žaloby určovací lze rozlišovat podle toho, zda jde o určení existence nebo neexistence právního vztahu nebo práva. Podle toho rozlišujeme určovací žaloby a i určovací rozsudky:

- kladné (pozitivní) – určení, že právní vztah či právo existuje, nebo
- záporné (negativní) – určení, že neexistuje

Příkladem určení je nejčastěji existence či neexistence vlastnického práva, spoluvlastnického podílu, nájemního či podnájemního vztahu, pracovního poměru, neplatnost smlouvy apod.

Určovací rozsudky jsou povahy deklaratorní a s účinky ex tunc.

Žaloba určovací má preventivní funkci, protože směřuje k tomu, aby se předcházelo porušování práva v budoucnu.

Žaloba určovací se liší od žaloby na plnění především v nutnosti prokázání naléhavého právního zájmu. Tyto dvě žaloby se navzájem vylučují a to ve prospěch žaloby na plnění. Žalobu na plnění by žalobce nepodal, kdyby nebyl přesvědčen, že jeho právo bylo porušeno. Podáním žaloby na plnění si soud prejudiciálně vyřeší otázku, zda právní poměr existuje či nikoliv. Z tohoto důvodu podání určovací žaloby nevytvoří překážku litispendence a pravomocný rozsudek určovací netvoří překážku

věci pravomocně rozsouzené pro žalobu na plnění, ale právě naopak řeší závazně existenci právního poměru pro pozdější žalobu na plnění; naopak to však neplatí.

„Pravomocné rozhodnutí o žalobě naplnění představuje vždy překážku věci pravomocně rozsouzené pro žalobu na určení již z toho důvodu, že jím byla současně posouzena existence či neexistence určitého právního vztahu nebo práva, z něhož bylo žalováno o plnění.“⁴⁵

Rozdíl mezi rozsudkem na plnění a rozsudkem na určení je v okamžiku jejich vykonatelnosti. U rozsudku na plnění vykonatelnost vzniká uplynutím lhůty k plnění, zatímco u rozsudku určovacího nabytím právní moci. Další rozdíl je ve funkci, kterou oba rozsudky plní. Zatímco rozsudek na plnění má funkci reparace, ukládá se jím splnění právní povinnosti, rozsudek na určení funkci prevence.

Žaloba o osobním stavu a rozsudek o osobním stavu

Žaloba o osobním stavu (žaloba statusová), jak již z jejího názvu vyplývá, směřuje k autoritativní úpravě osobního stavu občana. Věci osobního stavu se rozhodují ve sporném i nesporném řízení, takže je nutné používat správné termíny – žalobou se zahajuje sporné řízení a návrhem na zahájení řízení se zahajuje nesporné řízení. V řízení o osobním stavu, může jít např. o rozvod manželství, o neplatnost manželství, o určení, zda tu manželství je, či není, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti právním úkonům a o prohlášení za mrtvého. Tento výčet je uveden v § 80 písm. a) a je však pouze demonstrativní.

Podle toho, čeho se účastník domáhá, může statusová žaloba směřovat k vydání konstitutivního nebo deklaratorního (např. určení, zda tu je či není manželství) rozsudku. Statusové rozsudky vždy působí s účinky *ex nunc*, jsou závazné pro každého a vztahují se vždy jen k fyzickým osobám.

Žaloby (návrhy) statusové se odlišují od žalob určovacích a na plnění v tom, že nesměřují k získání exekučního titulu (žaloba na plnění), ani k vyjasnění nejistých právních poměrů (žaloba určovací), ale směřují k autoritativní úpravě osobního stavu fyzické osoby, který zpravidla nelze upravit jinou než soudní cestou.⁴⁶

⁴⁵ Drápal: Občanský soudní řád, str. 182 (Sb. ÚS sv. 2 č. 5 s. 205)

⁴⁶ Winterová A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2004, 3. vydání, str. 221

5.3 Předmět řízení

Předmět sporu je možno považovat za ústřední pojem civilního řízení, jelikož pouze řádně vymezený a objasněný předmět sporu může dát záruku, že subjektivní práva a chráněny zájmy, o nichž ve sporu jde, budou náležitě ochráněny. Předmět sporu by se dal vymezit jako okruh otázek, o kterých má být v řízení jednáno. Přičemž vše, co do něho patří, musí být náležitě projednáno a vyřízeno, zatímco, vše co do něho nepatří, by do předmětu řízení nemělo vůbec vstupovat.

Obecně platí, že žalobce není povinen ve svém žalobním návrhu označovat právní vztah, z něhož odvozuje své uplatněné právo, neboť platí zásada „iura novit curia“ (soud zná právo) ⁴⁷.

5.3.1 Procesní teorie předmětu sporu

Procesní teorie předmětu sporu se začala formulovat poté, co se začal oddělovat civilní proces od práva hmotného. Hlavním důvodem bylo, že materiální teorie předmětu sporu nedostatečně objasňovala a vymezovala pojem předmětu sporu.

Mezi procesním a materiálním nárokem jsou dva hlavní rozdíly:

1. Splnění hmotněprávní povinnosti žalovaným žalobci, nemá vliv na neprobíhající soudní řízení, pokud nebylo ukončeno např. zpětvzetím žaloby nebo zamítnutí žaloby soudem.
2. Vezme-li žalobce podanou žalobu zpět, zanikne procesní nárok, ale nikoliv hmotněprávní nárok, což umožňuje žalobci, podat novou žalobou kdykoliv v budoucnu.

V procesní teorii se objevují protichůdné názory v otázce, zda vznik procesního nároku předpokládá pouze jeho vyjádření o tom, čeho se domáhá, anebo zda musí uvést všechny podstatné skutečnosti, na nichž zakládá svůj žalobní nárok. Rozlišuje se tzv. jednočlenná a dvojčlenná teorie předmětu sporu, s tím, že se lze setkat ojedinele i s trojčlennou teorií. V dalším výkladu jen stručně.

⁴⁷ Macur J.: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Masarykova Univerzita v Brně, 2002, str. 21

Dvojčlenná teorie předmětu sporu

Dvojčlenná teorie je založena na tom, že předmět sporu je určen dvěma navzájem se doplňujícími a podmiňujícími složkami – předmětem a základem uplatňovaného procesního nároku. V naší zákonné úpravě je toto vyjádřeno povinností žalobce uvést v žalobě žalobní petit a všechny skutečnosti, o něž se ve svém žalobním návrhu opírá. Obsah petitu je pak vyjádřen ve výroku rozsudku, jelikož soud je obsahem a rozsahem návrhu ve svém rozhodování vázán.

Žalobce a žalovaný musí ve svých skutkových tvrzeních, obsažených v jejich dispozičních úkonech, uvést všechny skutkové okolnosti, důležité pro posouzení věci a vydání rozsudku. Žalobce tak činí ve svém žalobním návrhu, zatímco žalovaný tak musí učinit navrhuje-li zamítnutí žaloby nebo ve svém protinávruhu.

Jednočlenná teorie předmětu sporu

Podle této teorie k plnému vymezení předmětu sporu postačí, když žaloba obsahuje pouze žalobní petit s tím, že vyjádřený skutkový základ nepatří k předmětu sporu.

Tato teorie naráží na své nedostatky především při uplatnění žaloby na plnění, zejména zaplacení peněžité částky, neboť k vymezení a individualizace těchto typů žalob je právě nutné přihlídnout k jejich skutkovému základu.

Trojčlenné pojetí předmětu sporu

V praxi se s tímto pojetím nesetkáváme často. Podle této koncepce k vymezení předmětu sporu je nutné uvedení nejen žalobního návrhu a skutkových tvrzeních, ale i procesních tvrzeních. Z procesních tvrzeních musí být patrné, zda je dána pravomoc a příslušnost soudu a opodstatněnost formy procesní ochrany.⁴⁸

5.3.2 Dispoziční úkony účastníků a předmět řízení

Jak již bylo uvedeno, účastníci řízení mohou nakládat s řízením nebo jeho předmětem pomocí tzv. dispozičních úkonů. Záleží na žalobci, zda řízení zahájí, zda

⁴⁸ Macur J.: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Masarykova Univerzita v Brně, 2002, str. 32 - 45

bude v již zahájeném řízení pokračovat, může i vzít žalobu zpět. V průběhu řízení může žalobu i měnit při splnění zákonem stanovených podmínek. Dispoziční oprávnění má i žalovaný, který může v řízení uplatnit své nároky vůči žalobci vzájemnou žalobou nebo uznat nárok žalobce. Mezi další dispoziční úkony účastníků patří i uzavření soudního smíru, což je dohoda mezi žalobcem a žalovaným schválena soudem.

Dispoziční úkony umožňují účastníkům řízení pružně reagovat na změněné okolnosti, tak aby co nejlépe posloužili ochraně jejich subjektivních práv.

Žaloba

Předmět řízení musí být v žalobě vymezen jednoznačně a přesně. Toto je úkolem žalobce, který musí v žalobě přesně uvést, o čem má soud jednat a mohl tak náležitě rozhodnout. Přesné vymezení předmětu sporu je také důležité z toho důvodu, aby se zabránilo situaci, kdy o téže věci probíhá jiný soudní spor.

Žalobce je povinen v žalobě uvést především řádný žalobní návrh (čeho se domáhá) a vylíčit rozhodující skutečnosti, tedy skutek, který má být předmětem řízení. Rozhodujícími skutečnostmi jsou údaje, které jsou nezbytné k tomu, aby bylo jasné, o čem a na jakém podkladě má soud rozhodnout, a které v případě, že budou prokázány, umožňují vyhovět žalobě.

Příklad z judikatury:⁴⁹

„Při sepisování žaloby je nutné vědět, že:

- nárok uplatněný žalobou je charakterizován vylíčením rozhodujících skutkových okolností, jimiž žalobce svůj nárok zdůvodňuje, a skutkovým základem vylíčeným v žalobě ve spojitosti se žalobním petitem je pak vymezen základ nároku uplatněného žalobou, který je předmětem řízení,
- rozhodujícími skutečnostmi se rozumí údaje, které jsou zcela nutné k tomu, aby bylo jasné, o čem a na jakém podkladě má soud rozhodnout, a které v případě, že budou prokázány, umožňují žalobě vyhovět,

⁴⁹ Vrcha P.: Civilní judikatura, Linde 2005, 2. vydání, str. 94 - Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2002/2002

- právní důvod požadovaného plnění vyplývá ze souhrnu vylíčených skutkových okolností, přičemž žalobce není povinen uvádět ustanovení zákona nebo jiného právního předpisu, jímž svůj nárok odůvodňuje,
- žalobcem učiněná právní kvalifikace nároku není pro soud závazná, neboť právní posouzení věci podle předpisů hmotného práva náleží soudu
- skutkovým vymezením nároku v žalobě je soud vázán a nemůže žalobci přiznat plnění na základě jiného skutkového základu, neboť by tak rozhodl o jiném nároku, než který je předmětem řízení.“

Zpětvzetí žaloby

Ke zpětvzetí žaloby je oprávněn výlučně ten, kdo žalobu podal, tedy žalobce. Žalobce tak projevuje svoji vůli, aby se o jeho návrhu již nejednalo a nerozhodovalo. Žaloba může být vzata zpět zčásti (týká se jen nároku žaloby) nebo zcela (týká se celé žaloby), ovšem pouze do nabytí právní moci rozsudku.

Vezme-li žalobce zpět celou žalobu, má to za následek zastavení řízení. Týká-li se zpětvzetí jen části žaloby, soud zastaví řízení jen v rozsahu zpětvzetí a dále pokračuje se zbytkem předmětu řízení. Jestliže žalobce vezme zpět žalobu, o níž soud již rozhodl, ale ještě nenabyla právní moci, soud zruší daný rozsudek.

Soud může rozhodnout, že zpětvzetí žaloby není účinně, jestliže ostatní účastníci uvedou vážné důvody, proč s tímto postupem nesouhlasí. Může se jednat o případ, kdy žalobce chce zmařit vydání pro něho nepříznivého rozsudku.

Zpětvzetím žaloby nezaniká nárok žalobce a jeho možnost uplatnit své právo znovu v budoucnu. Je to logické z toho důvodu, že o věci nebylo meritorně rozhodnuto, tudíž zde není překážka věci pravomocně rozsouzené.

Změna žaloby

Žalobce změnou podané žaloby upravuje předmět řízení například tím, že změní žalobní petit nebo skutkový základ žaloby (právní důvod). Změnou žalobního petitu může rozšířit (požaduje více než původně) předmět řízení nebo požadovat něco jiného. Jestliže žalobce požaduje méně, jedná se o částečné zpětvzetí žaloby. Změnit žalobu je možné kdykoliv za řízení, od jejího po dání až do právní moci rozsudku.

Platná právní úprava připouští změnu žaloby pouze se souhlasem soudu. Soud ovšem změnu nepřipustí, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly sloužit jako podklad pro řízení o změněném návrhu. Soud tedy zkoumá z úřední povinnosti vliv změny žaloby na průběh řízení, dává také možnost žalovanému, aby se ke změně žaloby vyjádřil.

Vyhoví-li soud změně žaloby, rozhoduje formou usnesení, proti kterému není přípustné odvolání. Změnu žaloby je nutno doručit do vlastních rukou všem účastníkům, kteří nebyli přítomni jednání, při němž ke změně došlo.

Vzájemná žaloba

Podáním vzájemné žaloby je žalovanému umožněno, aby uplatnit u téhož soudu svůj nárok proti žalobci, aniž by tak musel činit samostatně v jiném řízení. Může tak učinit kdykoliv po zahájení řízení a může se jednat o jakýkoliv nárok vůči žalobci, který patří do občanskoprávního sporného řízení. Vzájemným návrhem je i uplatnění pohledávky k započtení, ale jen pokud navrhuje více než co uplatňuje žalobce (tzv. kompenzační námitka). Jinak soud posuzuje takový projev jen jako obranu proti návrhu.

Soud může vyloučit vzájemnou žalobu k samostatnému projednání věci z důvodu účelnosti a hospodárnosti řízení, a dále nejsou-li splněny podmínky pro spojení věci.

5.3.3 Rozsudek a předmět řízení

Při určování předmětu řízení je důležité rozlišovat, zda jde o řízení, které lze zahájit jen na návrh (řízení sporné) anebo o řízení, které lze zahájit i bez návrhu (řízení nesporné). Předmět řízení sporného je určen dispozitivními úkony účastníků, především žalobou (žalobním petitem), a je o něm rozhodnuto vždy rozsudkem. Zatímco předmět řízení, který lze zahájit i bez návrhu (řízení nesporné), je určen spíše neurčitě, a může být o něm rozhodnuto rozsudkem nebo usnesením.

Soud musí při rozhodování o předmětu řízení respektovat dvě základní pravidla. Prvním je, že musí rozhodnout o celém předmětu řízení a druhým je, že nesmí přisoudit více nebo něco jiného, než se domáhají účastníci⁵⁰.

Soud musí **rozhodnout rozsudkem o celém předmětu řízení** (buď kladně nebo záporně anebo částečně kladně a částečně záporně) a to tak, jak byl vymezen žalobním petitem nebo usnesením o zahájení řízení bez návrhu. V případě, že žalobce uplatnil některý nárok formou tzv. eventuálního petitu, soud o něm rozhodne jen tehdy, jestliže nevyhověl petitu primárnímu. Návrhem s tzv. alternativním petitem je soud vždy vázán a musí vždy ve výroku rozsudku rozhodnout o všech požadovaných alternativách. Obsahuje-li žalobní petit tzv. alternativu facultas, soud o ní rozhodne, jen jestliže je důvodný primární petit.

Jestliže nelze rozhodnout o celé projednávané věci a je-li to účelné, soud vydá rozsudek částečný nebo mezitímní. Oba tyto rozsudky jsou výjimkami ze zásady, že rozsudek má vyčerpat celý předmět řízení. Záleží na uvážení soudu, zda je použije či nikoliv. V záhlaví rozsudku musí být vždy označeno, zda se jedná o rozsudek částečný nebo mezitímní.

Podle ustanovení § 152 odst. 2 lze rozhodnout tzv. **částečným rozsudkem** o některém z více samostatných nároků uplatněných v téže žalobě, o části téhož nároku, který je předmětem řízení anebo nárok proti jednomu ze žalovaných v téže soudní věci. Podmínkou tu není, aby šlo o nárok se samostatným skutkovým základem⁵¹. Částečným rozsudkem je možno rozhodnout tam, kde určitá část předmětu již není sporná a tak je možná vykonatelnost této části nároku. Vydání částečného rozsudku není možné v případě, kdy se jedná o tzv. nedělitelné plnění nebo i plnění dělitelné, ale je nutné celý nárok posoudit komplexně (např. rozdělení společného jmění manželů). Soud může pokračovat o zbytku předmětu řízení po nabytí právní moci částečného rozsudku.

Mezitímní rozsudek obsahuje pouze výrok o základu věci. Rozhodnutí o základu věci (§ 152 odst. 2) je v první řadě rozhodnutím o skutkovém základu sporu (skutkovém ději), kterým je uplatněný nárok charakterizován a z nějž se odvíjí právní

⁵⁰ „index ne eat ultra petita partium“, tzv. že soud nesmí překročit návrhy stran

⁵¹ R V/1968 s. 42

posouzení základu věci; není-li základ nároku prokázán skutkově, nelze jej posoudit ani právně⁵². Mezitímní rozsudek je účelné použít zejména v případech, kdy se jedná o složitý právní spor, při němž je třeba vyjasnit, zda uplatněný nárok existuje. Typickým příkladem může být spor o náhradu škody, kdy v mezitímním rozsudku je řešena otázka odpovědnosti za škodu a jejího rozsahu, a po právní moci mezitímního rozsudku bude prováděno dokazování, jehož cílem je zjištění výše náhrady škody. V konečném rozsudku bude rozhodnuto právě o její výši.

Jestliže soud opomenul rozhodnout o některé části předmětu řízení, postupuje podle § 166. Tento postup umožňuje účastníkovi, aby do patnácti dnů od doručení rozsudku navrhnul jeho doplnění. Soud může doplnit rozsudek i bez návrhu, který ještě nenabyl právní moci. Pokud soud návrhu vyhoví, doplní rozsudek o část předmětu řízení formou rozsudku, jinak rozhodne usnesením. Jestliže nevyhoví návrhu, usnesením tento návrh zamítne. Doplnující rozsudek či usnesení nemá vliv na vykonatelnost původního rozsudku.

Občanské soudní řízení je ovládáno zásadou dispoziční. Platí tedy, že soud je vázán žalobou. Proto soud nemůže žalobci přiznat více než požadoval v žalobním petitu a žalovanému nemůže uložit jinou než žalobcem navrhovanou povinnost. Opačný postup by byl v rozporu s ústavními principy činnosti soudu⁵³. Nárok uplatněný žalobou je charakterizován vylíčením skutkových okolností, jimiž žalobce svůj nárok odůvodňuje, a skutkovým základem vylíčeným v žalobě ve spojitosti se žalobním petitum je pak vymezen základ nároku uplatněného žalobu, který je předmětem řízení.⁵⁴

Překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhali, může soud jen v případech stanovených v ustanovení § 153 odst. 2, který připouští dvě výjimky.

První výjimka se týká jen řízení nesporného, které může být zahájeno návrhem účastníků nebo usnesením soudu. Tím, že jde o řízení, které lze zahájit i bez návrhu, soud není vázán návrhy účastníků a může přisoudit i více než je požadováno (např.

⁵² SJ 121/1998

⁵³ Nález ÚS Sb. ÚS sv. 5 č. 44 s. 371

⁵⁴ Vrcha P.: Civilní judikatura, Linde 2005, 2. vydání, str. 99 – rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 643/2000

přiznat vyšší výživné) nebo něco jiného, než je navrhováno (např. vydat jiné rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte).

Druhou výjimkou je, že z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky, a týká se řízení sporného i nesporného. Tím je třeba rozumět zejména:

- a) vypořádání podílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů
- b) vypořádání náhrady škody způsobené několika škůdci

Nejedná se o překročení návrhu, jestliže soud skutek, který byl předmětem řízení, posoudí po právní stránce jinak, než to učinil žalobce, a jestliže žalobci přizná jím požadované plnění na základě takto jinak právně posouzeného stavu.

6 Závěr

Předmětem této práce bylo zpracovat téma s názvem Žaloba a rozsudek (jejich vzájemný vztah). Vybrala jsem si téma z oblasti civilního procesu z toho důvodu, že ač se v praxi mohu zaměřit na jakoukoliv oblast soukromého práva (pracovní, obchodní, občanské), znalosti z občanského práva procesního vždy budu potřebovat.

Konkrétně toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že žaloba a rozsudek jsou základními instituty civilního procesu a ať se absolvent právnické fakulty dá na dráhu advokáta nebo soudce, vždy se bude setkávat buď jako advokát se sepsáním žalob či jakýchkoliv podání k soudu nebo jako soudce s rozhodováním sporů a vynášením rozsudků.

Žaloba a rozsudek mají důležitý význam pro právní teorii i pro praxi. Žaloba umožňuje každému, aby se domáhal svých práv či oprávněných zájmů u soudu. Pouze kvalitně sepsaná žaloba může splnit svůj účel. Proto je důležité, aby žalobce uvedl podstatné náležitosti, zejména čeho se domáhá, popsal skutkový stav a předložil důkazy na podporu svých tvrzení. Soud může ve sporném řízení rozhodnout pouze na základě žaloby (popř. dalších návrhů stran) a provedeného dokazování, které je důležité právě pro ověření skutkového stavu, bez něhož soud nemůže řádně rozhodnout. Celý proces je završen vydáním rozsudku, jehož nejdůležitější částí je jeho výroková část (enunciát), neboť vyjadřuje závěrečný úsudek soudu o projednávané věci, která byla vymezena petitem.

V soudním řízení může jít někdy o věc jednoduchou, jindy o spor velice problematický, a proto je důležité, aby soudci, jenž jsou právě ti, kdo spory rozhodují, měly dostatečně hluboké znalosti o této problematice.

7 Seznam použité literatury

Bureš, Drápal, Krčmář a spol.: Občanský soudní řád – komentář, 1. díl, C.H. Beck 2006, 7. vydání

Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy, C.H. Beck 2004

Macur J.: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Masarykova Univerzita v Brně, 2002

Schelleová I.: Civilní proces, Eurolex Bohemia 2006,

Vrcha P.: Civilní judikatura, Linde 2005, 2. vydání

Winterová A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2004, 3. vydání